

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΗΡΟΔΟΤΟΣ

Διάλεξη 10

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των
Αθηναίων στρατηγών (Ζ 105-110)

Νικόλαος Γ. Χαραλαμπόπουλος
Τμήμα Φιλολογίας

Σκοποί ενότητας

Με την δέκατη διάλεξη επιδιώκεται η παρουσίαση των γεγονότων που προηγήθηκαν της μάχης του Μαραθώνα. Βασικός στόχος της ενότητας είναι η κατανόηση του σχεδίου του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών.

Περιεχόμενα ενότητας

Ηροδότου *Ιστορίαι*:

- Απόβαση στον Μαραθώνα
- Το σχέδιο του Μιλτιάδη
- Η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών

Περιγραφή ενότητας

Η δέκατη διάλεξη εστιάζει στα γεγονότα που προηγήθηκαν της μάχης του Μαραθώνα. Αναλυτικότερα εξετάζεται η αποστολή του Φειδιππίδη στη Σπάρτη για να ζητήσει βοήθεια, η άρνηση των Σπαρτιατών, η απόβαση των Περσών στον Μαραθώνα, το σχέδιο του Μιλτιάδη να περιορίσει την αριθμητική υπεροχή των εχθρών, αξιοποιώντας τα πλεονεκτήματα του στρατού του και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών.

Ερμηνευτικά σχόλια

Ο Φειδιππίδης ακούει στο Παρθέني την φωνή του Πανός να υπόσχεται ότι θα βοηθήσει τους Αθηναίους – η αμφισβήτηση της ιστορικότητας του συμβάντος συνιστά μεθοδολογικό σφάλμα και υιοθέτηση της πλάνης του αναχρονισμού.

Ερμηνευτικά σχόλια

Οι Σπαρτιάτες αρνήθηκαν να βοηθήσουν την Αθήνα επειδή:

(α) προσέβλεπαν στην εκμηδένισή της και την εξάλειψή της ως ανταγωνιστικής δύναμης.

(β) δεν ήθελαν να προκαλέσουν την μήνιν της Περσίας αλλά να παραμείνουν οι επιτήδειοι ουδέτεροι.

(γ) όντως ήταν δεσμευμένοι από την τέλεση των Καρνείων και, παρό την θέλησή τους, όφειλαν να υπακούσουν στους θεούς.

Ερμηνευτικά σχόλια

Το (α) δεν είναι παρά προβολή του μεταπολεμικού ανταγωνισμού των δύο πόλεων διότι η Αθήνα το 490 π.Χ. υστερούσε κατά πολύ σε ισχύ από την Σπάρτη· ενώ και το (β) δεν ισχύει διότι η Σπάρτη ήταν ήδη δηλωμένος εχθρός της Περσίας. Πιθανώτερο το (γ) διότι οι Σπαρτιάτες θεωρούσαν εαυτούς ιερούς πολεμιστές των θεών, οπότε η παραβίαση των θρησκευτικών κανόνων εθεωρείτο αδιανόητη.

Ερμηνευτικά σχόλια

Το δυσοίωνο όνειρο του Ιππία και το «θάψιμο» του γερασμένου του δοντιού στην άμμο του Σχοινιά ως υποκατάστατο της ταφής του στο πατρίο (ή, ελέω ονείρου, μήτριο) έδαφος.

Ερμηνευτικά σχόλια

Ο λόγος του Μιλτιάδη προς τον Καλλίμαχο περιέχει και την εκ των υστέρων προφητεία για την κομβική σημασία της νίκης στον Μαραθώνα.

Ηροδότου Ιστορίαι (αρχαίο κείμενο)

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των
Αθηναίων στρατηγών (Ζ 105-110)

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 105.1-2)

(105.1) Καὶ πρῶτα μὲν ἔόντες ἔτι ἐν τῷ ἄστει οἱ στρατηγοὶ ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρομὴν τε καὶ τοῦτο μελετῶντα· τῷ δὴ, ὡς αὐτός τε ἔλεγε Φειδιππίδης καὶ Ἀθηναίοισι ἀπήγγελλε, περὶ τὸ Παρθένιον ὄρος τὸ ὑπὲρ Τεγέης ὃ Πᾶν περιπίπτει (105.2) βῶσαντα δὲ τὸ οὖνομα τοῦ Φειδιππίδεω τὸν Πᾶνα Ἀθηναίοισι κελεῦσαι ἀπαγγεῖλαι, δι' ὃ τι ἑωυτοῦ οὐδεμίαν ἐπιμελείην ποιεῦνται ἔοντος εὐνόου Ἀθηναίοισι καὶ πολλαχῆ γενομένου σφι ἤδη χρησίμου, τὰ δ' ἔτι καὶ ἔσομένου.

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 105.3)

(105.3) καὶ ταῦτα μὲν Ἀθηναῖοι, καταστάντων σφι εὖ ἤδη τῶν
πρηγμάτων, πιστεύσαντες εἶναι ἀληθέα ἰδρύσαντο ὑπὸ τῆ
ἄκροπόλι Πανὸς ἰρόν, καὶ αὐτὸν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀγγελίης
θυσίησι ἐπετείοισι καὶ λαμπάδι ἰλάσκονται.

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 106.1-2)

(106.1) Τότε δὲ πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ Φειδιππίδης οὗτος, ὅτε πέρ οἱ ἔφη καὶ τὸν Πᾶνα φανῆναι, δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἄστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ, ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ἔλεγε (106.2) «ὦ Λακεδαιμόνιοι, Ἀθηναῖοι ὑμέων δέονται σφίσι βοηθῆσαι καὶ μὴ περιδεῖν πόλιν ἀρχαιοτάτην ἐν τοῖσι Ἑλλησι δουλοσύνη περιπεσοῦσαν πρὸς ἀνδρῶν βαρβάρων· καὶ γὰρ νῦν Ἐρέτρια τε ἠνδραπόδισται καὶ πόλι λογίμῳ ἢ Ἑλλάς γέγονε ἀσθενεστέρα».

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 106.3)

(106.3) Ὁ μὲν δὴ σφι τὰ ἐντεταλμένα ἀπήγγελλε, τοῖσι δὲ ἕαδε μὲν βοηθέειν Ἀθηναίοισι, ἀδύνατα δέ σφι ἦν τὸ παραυτικά ποιέειν ταῦτα, οὐ βουλομένοισι λύειν τὸν νόμον· ἦν γὰρ ἰσταμένου τοῦ μηνὸς εἰνάτη, εἰνάτη δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθαι ἔφασαν μὴ οὐ πλήρεος ἐόντος τοῦ κύκλου.

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 107.1)

(107.1) Οὔτοι μὲν νυν τὴν πανσέληνον ἔμενον. τοῖσι δὲ βαρβάροισι κατηγέετο Ἰππίης ὁ Πεισιστράτου ἐς τὸν Μαραθῶνα, τῆς παροιχομένης νυκτὸς ὄψιν ἰδὼν τοιήνδε·
ἐδόκεε ὁ Ἰππίης τῇ μητρὶ τῇ ἑωυτοῦ συνευνηθῆναι.

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 107.2)

(107.2) Συνεβάλετο ὢν ἐκ τοῦ ὄνειρου κατελθὼν ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀνασωσάμενος τὴν ἀρχὴν τελευτήσῃεν ἐν τῇ ἑωυτοῦ γηραιός. ἐκ μὲν δὴ τῆς ὄψιος συνεβάλετο ταῦτα, τότε δὲ κατηγορούμενος τοῦτο μὲν τὰ ἀνδράποδα τὰ ἐξ Ἐρετρίας ἀπέβησε ἐς τὴν νῆσον τὴν Στυρέων, καλεομένην δὲ Αἰγλείην, τοῦτο δὲ καταγομένας ἐς τὸν Μαραθῶνα τὰς νέας ὀρμιζε οὗτος, ἐκβάντας τε ἐς γῆν τοὺς βαρβάρους διέτασσε.

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Ζ 107.3-107.4)

(107.3) Καί οί ταῦτα διέποντι ἐπῆλθε παρρεῖν τε καὶ βῆξαι μεζόνως ἢ ὡς ἐώθεε· οἶα δέ οἱ πρεσβυτέρω ἔοντι τῶν ὀδόντων οἱ πλεῦνες ἐσειόντο· τούτων ὧν ἓνα τῶν ὀδόντων ἐκβάλλει ὑπὸ βίης βήξας· ἐκπεσόντος δὲ ἐς τὴν ψάμμον αὐτοῦ ἐποιέετο σπουδὴν πολλὴν ἐξευρεῖν. (107.4) ὡς δὲ οὐκ ἐφαίνετό οἱ ὁ ὀδών, ἀναστενάξας εἶπε πρὸς τοὺς παραστάτας «ἡ γῆ ἥδε οὐκ ἡμετέρη ἐστί, οὐδέ μιν δυνησόμεθα ὑποχειρίην ποιήσασθαι· ὀκόσον δέ τι μοι μέρος μετῆν, ὁ ὀδών μετέχει».

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 108.1)

(108.1) Ἰππίης μὲν δὴ ταύτη τὴν ὄψιν συνεβάλετο ἐξεληλυθέναι.

Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένει Ἡρακλέος ἐπήλθον

βοηθέοντες Πλαταιέες πανδημεί. καὶ γὰρ καὶ ἐδεδώκεσαν

σφέας αὐτοὺς τοῖσι Ἀθηναίοισι οἱ Πλαταιέες, καὶ πόνους ὑπὲρ

αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι συχνοὺς ἤδη ἀναραιρέατο· ἔδοσαν δὲ ᾧδε.

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 108.2)

(108.2) Πιεζεύμενοι ὑπὸ Θηβαίων οἱ Πλαταιέες ἐδίδοσαν πρῶτα παρατυχοῦσι Κλεομένει τε τῷ Ἀναξανδρίδῃ καὶ Λακεδαιμονίοισι σφέας αὐτούς. οἱ δὲ οὐ δεκόμενοι ἔλεγόν σφί τάδε. “ἡμεῖς μὲν ἕκαστέρῳ τε οἰκέομεν, καὶ ὑμῖν τοιήδε τις γίνοιτ’ ἂν ἐπικουρίῃ ψυχρῇ· φθαίητε γὰρ ἂν πολλάκις ἐξανδραποδισθέντες ἢ τινα πυθέσθαι ἡμέων.

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 108.3-4)

(108.3) Συμβουλευόμεν δὲ ὑμῖν δοῦναι ὑμέας αὐτοὺς Ἀθηναίοισι, πλησιοχώροισι τε ἀνδράσι καὶ τιμωρέειν ἐοῦσι οὐ κακοῖσι». ταῦτα συνεβούλευον οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐ κατὰ τὴν εὐνοίην οὕτω τῶν Πλαταιέων ὡς βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους ἔχειν πόνους συνεστεῶτας Βοιωτοῖσι. (108.4) Λακεδαιμόνιοι μὲν νυν Πλαταιεῦσι ταῦτα συνεβούλευον, οἱ δὲ οὐκ ἠπίστησαν, ἀλλ' Ἀθηναίων ἰρὰ ποιούντων τοῖσι δώδεκα θεοῖσι ἰκέται ἰζόμενοι ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐδίδουσαν σφέας αὐτούς. Θηβαῖοι δὲ πυθόμενοι ταῦτα ἐστρατεύοντο ἐπὶ τοὺς Πλαταιέας, Ἀθηναῖοι δὲ σφι ἐβοήθηον.

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 108.5-6)

(108.5) Μελλόντων δὲ συνάπτειν μάχην Κορίνθιοι οὐ περιεΐδον, παρατυχόντες δὲ καὶ καταλλάξαντες ἐπιτρεψάντων ἀμφοτέρων οὐρῖσαν τὴν χώραν ἐπὶ τοῖσιδε, ἔαν Θηβαίους Βοιωτῶν τοὺς μὴ βουλομένους ἐς Βοιωτοὺς τελέειν. Κορίνθιοι μὲν δὴ ταῦτα γνόντες ἀπαλλάσσοντο, Ἀθηναίοισι δὲ ἀπιούσι ἐπεθήκαντο Βοιωτοί, ἐπιθέμενοι δὲ ἐσώθησαν τῇ μάχῃ. (108.6) ὑπερβάντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς οἱ Κορίνθιοι ἔθηκαν Πλαταιεῦσι εἶναι οὐρούς, τούτους ὑπερβάντες τὸν Ἄσωπὸν αὐτὸν ἐποιήσαντο οὐρον Θηβαίοισι πρὸς Πλαταιέας εἶναι καὶ Ὑσιάς. ἔδοσαν μὲν δὴ οἱ Πλαταιέες σφέας αὐτοὺς Ἀθηναίοισι τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ, ἦκον δὲ τότε ἐς Μαραθῶνα βοηθέοντες.

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 109.1-2)

(109.1) Τοῖσι δὲ Ἀθηναίων στρατηγοῖσι ἐγίνοντο δίχα αἱ γνῶμαι, τῶν μὲν οὐκ ἐόντων συμβαλεῖν (ὀλίγους γὰρ εἶναι στρατιῇ τῇ Μήδων συμβάλλειν) τῶν δὲ καὶ Μιλτιάδεω κελευόντων. (109.2) ὡς δὲ δίχα τε ἐγίνοντο καὶ ἐνίκα ἢ χείρων τῶν γνωμέων, ἐνθαῦτα, ἦν γὰρ ἐνδέκατος ψηφιδοφόρος ὁ τῷ κυάμῳ λαχὼν Ἀθηναίων πολεμαρχεῖν (τὸ παλαιὸν γὰρ Ἀθηναῖοι ὁμόψηφον τὸν πολέμαρχον ἐποιεῦντο τοῖσι στρατηγοῖσι), ἦν δὲ τότε πολέμαρχος Καλλίμαχος Ἀφιδναῖος· πρὸς τοῦτον ἐλθὼν Μιλτιάδης ἔλεγε τάδε.

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 109.3)

(109.3) «Ἐν σοὶ νῦν, Καλλίμαχέ, ἐστι ἢ καταδουλώσαι Ἀθήνας ἢ ἐλευθέρας ποιήσαντα μνημόσυνον λιπέσθαι ἐς τὸν ἅπαντα ἀνθρώπων βίον οἷον οὐδὲ Ἀρμόδιός τε καὶ Ἀριστογείτων [λείπουσι]. Νῦν γὰρ δὴ, ἐξ οὗ ἐγένοντο Ἀθηναῖοι, ἐς κίνδυνον ἤκουσι μέγιστον, καὶ ἦν μὲν γε ὑποκύψωσι τοῖσι Μήδοισι, δέδοκται τὰ πείσονται παραδεδομένοι Ἰππίῃ· ἦν δὲ περιγένηται αὕτη ἡ πόλις, οἷη τέ ἐστι πρώτη τῶν Ἑλληνίδων πολιῶν γενέσθαι.

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 109.4-5)

(109.4) Κῶς ὦν δὴ ταῦτα οἶά τε ἐστὶ γενέσθαι, καὶ κῶς ἐς σέ τοι τούτων ἀνήκει τῶν προηγμάτων τὸ κῦρος ἔχειν, νῦν ἔρχομαι φράσων. ἡμέων τῶν στρατηγῶν ἐόντων δέκα δίχα γίνονται αἱ γνώμαι, τῶν μὲν κελευόντων τῶν δὲ οὐ συμβάλλειν. (109.5) Ἦν μὲν νυν μὴ συμβάλωμεν, ἔλπομαι τινὰ στάσιν μεγάλην διασεῖσιν ἐμπεσοῦσαν τὰ Ἀθηναίων φρονήματα ὥστε μηδίσαι· ἦν δὲ συμβάλωμεν πρὶν τι καὶ σαθρὸν Ἀθηναίων μετεξετέροισι ἐγγενέσθαι, θεῶν τὰ ἴσα νεμόντων οἰοί τε εἰμὲν περιγενέσθαι τῇ συμβολῇ.

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 109.6)

(109.6) Ταῦτα ὦν πάντα ἐς σέ νῦν τείνει καὶ ἐκ σέο ἤρτηται. ἦν γὰρ σὺ γνώμη τῇ ἐμῇ προσθῆ, ἔστι τοι πατρίς τε ἐλευθέρη καὶ πόλις πρώτη τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι. ἦν δὲ τὴν τῶν ἀποσπευδόντων τὴν συμβολὴν ἔλη, ὑπάρξει τοι τῶν ἐγὼ κατέλεξα ἀγαθῶν τὰ ἐναντία».

Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 110)

(110) Κατέλεξα ἀγαθῶν τὰ ἐναντία.» Ταῦτα λέγων ὁ Μιλτιάδης προσκτᾶται τὸν Καλλίμαχον· προσγενομένης δὲ τοῦ πολεμάρχου τῆς γνώμης ἐκεκύρωτο συμβάλλειν. Μετὰ δὲ οἱ στρατηγοὶ τῶν ἢ γνώμη ἔφερε συμβάλλειν, ὡς ἑκάστου αὐτῶν ἐγένετο πρυτανηίη τῆς ἡμέρης, Μιλτιάδην παρεδίδοσαν· ὁ δὲ δεκόμενος οὔτι κω συμβολὴν ἐποιέετο πρὶν γε δὴ αὐτοῦ πρυτανηίη ἐγένετο.

Πηγή του αρχαίου κειμένου

Πηγή για το αρχαίο κείμενο: [Ιστορίες \(Ηροδότου\) - Βικιθήκη](#)

1. Απόβαση στον Μαραθώνα-Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 105-110)».
- [https://el.wikisource.org/wiki/%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%CE%B9_\(%CE%97%CF%81%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%84%CE%BF%CF%85\)/%CE%95%CF%81%CE%B1%CF%84%CF%8E](https://el.wikisource.org/wiki/%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%CE%B9_(%CE%97%CF%81%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%84%CE%BF%CF%85)/%CE%95%CF%81%CE%B1%CF%84%CF%8E)

Τέλος Ενότητας

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Νικόλαος Γ. Χαραλαμπίδης,
Τίτλος μαθήματος: «Αρχαία Ελληνική Ιστοριογραφία: Ηρόδοτος.
Διάλεξη 10: Απόβαση στον Μαραθώνα - Το σχέδιο του Μιλτιάδη και η
διχογνωμία των Αθηναίων στρατηγών (Z 105-110)».

Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<https://eclass.upatras.gr/courses/LIT1802/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

